

Rus Atasözlerinde Tatar İmgesi

Tatar Image in Russian Proverbs

Rauf MUSTAFAOĞLU¹

Öz

Bu çalışmada uzun yıllar birlikte yaşayan ve bir kısmı hâlâ birlikte yaşamakta olan Tatarlar ve Ruslar atasözleri bağlamında ele alınmıştır. Moğollar ve Tatar olarak adlandırılan ve Moğol ordusunun bir kısmını teşkil eden Türkler tarihsel süreçte Ruslarla olumlu veya olumsuz birçok şekilde karşı karşıya gelmiş ve aynı/yakın coğrafyalarda yaşamlarını sürdürmüştür. Günümüzde de aynı coğrafyalarda yaşamakta olan bu kadim toplumların torunları (Slav ve Türk kabileleri ve halkları) genellikle Asya ve Avrupa'da iç içe yaşamaktadırlar. Bu ilişkiler neticesinde iki toplum arasında kültürel etkileşim olmuş ve bu etkileşim dillerine yansımıştır. Toplumlar arasındaki dostluklar doğal olarak dilde olumlu izler bırakırken düşmanlıklar da olumsuz düşünceleri ve aşağılamayı beraberinde getirmiştir. Dilde kendine yer bulan bu (olumlu ve olumsuz düşünceler) yapılar kalıplaşarak atalar sözüne dönüşmüş ve sağlam dil malzemeleri olarak nesilden nesile aktarılmıştır. Ruslar da bu sözler sayesinde kültürel birikimlerini ve hayata dair düşüncelerini ileriki nesillere kasıtlı olarak aktarmıştır.

Bu çalışmada Rus atasözleri üzerine yayımlanmış sözlükler taranarak Tatar adı içeren 43 adet atasözü tespit edilmiştir. Tespit edilen atasözleri konularına göre tasnif edilmiş ve Türkçe tercümeleri ile açıklamaları yapılmıştır. Ayrıca Türk lehçelerinde de (Kazak Türkçesi, (Kazan-Tatar Türkçesi) Rus adı içeren atasözleri toplumlar arasındaki ilişki bağlamında yüzeysel olarak ele alınmıştır. Bu bağlamda olumlu veya olumsuz düşüncelerin karşılıklı olduğu görülmüştür. Rus atasözlerinde geçen Tatar adının genellikle olumsuzluklarla (kötü, hiddetli, obur, hırsız, dış görünüşü özensiz, çirkin, fakir, ırkçı, kural tanımaz, katil, faydasız vb.) anıldığı görülmüştür. Kazak ve Kazan-Tatar Türkçelerinde ise çoğunlukla "Rus'a güven olmaz" konusu işlenmiştir.

Anahtar kelimeler: Rusça, Atasözleri, Tatar imgesi, Sosyo-kültürel ilişkiler, V.I. Dahl

ABSTRACT

Within the context of proverbs, this study presents a discussion of Tatars and Russians, who lived together for many years and, in some cases, still do. Mongolians and Turks who are called Tatars and who constitute a part of the Mongolian army, encountered the Russians in many ways, either positively or negatively, and lived in the same or nearby regions. Today, the descendants of these old societies (Slavic and Turkish tribes and peoples) who used to live in the same region now mainly live together in Asia and Europe. As a result of these relations, there was a cultural interaction between the two communities

Sorumlu yazar/Corresponding author:
Rauf Mustafaoglu (Arş. Gör.),
İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi,
Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü,
İstanbul, Türkiye.
E-posta: rauf.mustafaoglu@istanbul.edu.tr
ORCID: 0000-0002-2250-992X

Başvuru/Submitted: 18.02.2020
Revizyon Talebi/Revision Requested:
26.03.2020
Son Revizyon/Last Revision Received:
31.03.2020
Kabul/Accepted: 18.04.2020
Online Yayın/Published Online: 28.05.2020

Atıf/Citation: Mustafaoglu, Rauf. "Rus Atasözlerinde Tatar İmgesi." *Türkiyat Mecmuası - Journal of Turkology* 30, 1 (2020): 195-210.
<https://doi.org/10.26650/iuturkiyat.688178>

and this interaction is still reflected in their languages. While the friendships between these societies naturally left positive marks on the language, hostilities brought negative thinking and humiliation. These (positive and negative) structures, which have a place in the language, have been preserved in proverbs and transferred from generation to generation as solid language materials. Thanks to these words, the Russians deliberately conveyed their cultural knowledge and thoughts about life to future generations.

In this study, 43 proverbs containing the name "Tatar" were identified by searching dictionaries published on Russian proverbs. The proverbs thus identified were classified according to their subjects and Turkish translations and explanations were made. Also, in Turkic dialects (Kazakh, Kazan-Tatar) proverbs containing the Russian name were dealt with in the context of the relationship between societies. In this context, it was seen that the positive or negative thoughts found in the proverbs are mutual. The name of Tatar in Russian proverbs was generally perceived to be negative. For example, the following words were found to describe Tatars: bad, angry, gluttonous, thief, outwardly sloppy, ugly, poor, racist, noncompliant, murderer, useless etc. In Kazakh and Kazan-Tatar Turkic proverbs, the main concept of "No trust of Russian People" was found reflected therein.

Keywords: Russian, Proverbs, Tatar image, Socio-cultural relations, V.I. Dahl

EXTENDED ABSTRACT

As is well known, Mongolians and Turks who are called Tatars encountered the Russians in many ways, either positively or negatively, and lived in the same or nearby regions. Today, the descendants of these old societies (Slavic and Turkish tribes and peoples) who used to live in the same region now mainly live together in Asia and Europe. As a result of these relations, there was a cultural interaction between the two communities and this interaction is still reflected in their languages. While the friendship between these two societies naturally left positive marks on the language, some hostilities brought negative thinking and humiliation into the language too. These (positive and negative thought) structures, which have a place in the language, have been preserved in the proverbs used by the people and transferred from generation to generation as solid language materials. Thanks to these words, the Russians deliberately conveyed their cultural knowledge and thoughts about life to the future generations.

Who are the Tatars mentioned in Russian proverbs? As is well known, the name 'Tatar' is also found in Orkhon inscriptions which are one of the oldest written sources of Turks. In this context, it is likely that the word "Tatars" which is the subject of this study, was the common name of the Turks at that time. It is highly possible that this society was called Tatar-Mongolian, and this was the people who dominated the Russians. Therefore, it is not possible to clearly state whether the name 'Tatar' mentioned in Russian proverbs refers to Kazans, Crimean Tatars, Mongolians or Turks. The same name is used in older sources to refer to Tatar-Mongolians. However, the fact that the pejorative Tatar perspective in Russian proverbs is still alive today, under the name of Turkish, strengthens the idea that these people might be Turks. For example, the word "Turk" in Russian ("тyрок") is used to describe someone who is ignorant.

A field study was conducted on the subject and a single comprehensive study titled 'Tatar image in Russian proverbs' was identified (The Appearance of Tatars and Kalmyk in Russian proverbs (review from V. DAHL) by Tatiana Karayushkina). In the study, the image of Tatars and Kalmyks in Russian proverbs was examined and the findings were interpreted. However,

it was observed that the study included biased statements and the comments were generally made in that direction. Apart from this study, the research on this subject mainly consists of lists on Russian websites and discussion platforms, which were created by compiling the mentioned proverbs. No comments, inferences and comparisons were made.

In this study, 43 proverbs containing the name “Tatar” were identified by searching dictionaries published on Russian proverbs. The proverbs thus determined were classified according to their subjects and Turkish translations and explanations were made. Also, in Turkic dialects (Kazakh, Kazan-Tatar) proverbs containing the Russian name were dealt with in the context of the relationship between societies. In this context, it was seen that both positive and negative thoughts are reciprocal. The name of ‘Tatar’ in Russian proverbs was generally seen to be negative. For example, the following words relating to Tatars were found in the proverbs: bad, angry, gluttonous, thief, outwardly sloppy, ugly, poor, racist, noncompliant, murderer, useless etc. In Kazakh and Kazan-Tatar Turkic proverbs, the main concept of “No trust of Russian People” was found reflected therein.

1. Giriş

Slav ve Türk halkları pek eski çağlardan günümüze kadar Asya’da ve Avrupa’da yaşamış bugün de ayrı halklar hâlinde yaşamaya devam etmektedirler.¹ Bu topluluklar arasındaki olumlu ilişkiler, karşılıklı etkileşimi ve hoşgörüyü de beraberinde getirmiştir. Bu da dilde olumlu etkiler bırakmıştır. Ancak tam tersi olumsuzluklar (savaş gibi) toplumların birbirlerine karşı olumsuz duygular beslemelerine yol açmıştır. Bu durumlar da doğal olarak dilde kendisine yer bulmuş ve nesilden nesile bilinçli bir şekilde (gelecek nesillere bir uyarı maksadıyla) aktarılmıştır. Ancak Tatar adına olan bu olumsuz bakış açısı (barbar imgesi) Eski Yunan’dan, erken Bizans kaynaklarından başlayıp bugüne kadar süren tarih yazıcılığı aracılığıyla çağdan çağa taşınmıştır. Rus tarih yazımındaki ‘barbar Tatar imajı’nın da Eski Yunan’dan kalma bir düşünce olduğu açıktır.² Bu düşünce ve yaklaşımların taşıyıcılık görevini ise dayanıklı ve uzun ömürlü dilsel yapılar olan atasözleri, deyimler ve kalıp sözler üstlenmiştir. Bu yapıların yardımı ile toplumların duygusal durumları, komşularına karşı tutumları ve düşünceleri incelenebilmektedir.

Atasözleri, bir toplumun yaşayış biçimlerini, inanışlarını, geleneklerini, düşünce yapılarını kısacası değerlerini yansıtan kalıplaşmış öğelerdir. Atasözleri, deneme ve gözlemlere dayanılarak söylenmiş ve halka mal olmuş, öğüt verir nitelikte sözlerdir. Söz, deme, mesel, sav, darbimesel gibi farklı adlandırmaları vardır.³ Atasözleri, geçmişte kazanılan ve süregelen yaşamda yararlı olabilecek, belki deneme yanılma yöntemiyle tecrübe edilen, belki de doğal yaşam sürecinde gözlemlenen durumlar hakkında öğütler içermektedir. Atasözleri, atalarımızın uzun denemelere dayanan yargılarını genel kural, bilgece düşünce ya da öğüt olarak düsturlaştıran ve kalıplaşmış biçimleri bulunan kamuca benimsenmiş öz sözlerdir.⁴ Toplumun bilgeliğini, deneyimlerini, dünya görüşünü ve anlatım gücünü yansıtır.⁵ Atasözlerinin vurgulanan özellikleri, uzun denemelere dayanarak söylenmiş olması, yargılar ve deneyimler içermesi ve toplumların dünya görüşünü yansıtmasıdır. Dolayısıyla araştırmaya konu olan Rus atasözleri, Rusların Tatarlara bakış açılarına, düşüncelerine ve bu toplumların tarihsel süreçteki sosyo-kültürel ilişkilerine de ışık tutacaktır.

Rus atasözlerinde adı geçen Tatarlar kimlerdir? Bilindiği üzere Tatar adı Türklerin en eski yazılı kaynaklarından biri olan Orhun yazıtlarında (Otuz **Tatar** tokuz Oguz begleri bodunı bo savımin edgüti eşid katıgdı tiñla. Bilge Kağan, K-1)⁶ yer almaktadır. Bu etnonim daha sonraki dönemlerde çeşitli şekillerde karşımıza çıkmaktadır. Rusya’yi istila eden Moğol ordularındaki askerlerin önemli bir kısmı Moğolların idaresindeki Türklerdi. Batı Avrupa’da Tatar kelimesinin

1 Hayriye Süleymanoğlu YENİSOY, “Tarih Boyunca Slav-Türk Dil İlişkileri”, (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1998), 5.

2 Mustafa Öner, “Tatar İmajı Hakkında Notlar”, *Türk Moğol Dil Kültür Tarih Araştırmaları* (İstanbul: Kesit, 2019), 287.

3 Türkçe Sözlük, (Ankara: TDK, 2011), 180.

4 Ömer Asım Aksoy, “Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü I – II”, (Ankara: TDK, 2013), I-C. 37.

5 Doğan Aksan, “Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim, C.1-3” (Ankara: TDK, 2015), 41.

6 Mehmet Ölmez, “Moğolistan’daki Eski Türk Yazıtları”, (Ankara: Bilgesu, 2013) 129.

Tartar şeklinde genel bir ad olarak bütün Moğol müstevlilere şâmil edildiği hatırlanacaktır.⁷ Dolayısıyla Rus atasözlerinde geçen Tatar adının birçok kabile ve klan grubundan oluşan Moğolların bünyesinde bulunan hangi topluma işaret ettiğini tahmin etmek güçtür. Bunun dışında çağdaş Tatar kimliğinin de ancak 19. yüzyılda gelişen modernizm ile kurulduğu bilinmektedir.⁸ Bu bağlamda çalışmaya konu olan Tatar adının hangi topluma (Moğol, Türk, Moğol Tatarları, Kazan ve Kırım Tatarları) ait olduğu açık değildir. Ancak Rus atasözlerindeki pejoratif Tatar bakış açısının günümüzde hâlâ Türk adı üzerinden yaygın bir şekilde yaşatılması bu halkın Türkler olabileceği fikrini güçlendirmektedir. Örneğin, Rusçada “Türk” kelimesinin (“тырок”), cahil birini betimlemek için kullanılması, Rusça sözlüklerde Türk adına karşılık olarak ‘barbar, vahşi’ şeklinde açıklama yapılması gibi. Sonuç olarak derlenen Rus atasözlerinde hem Tatar-Moğollar (Türkleri de içermektedir) hem Kazan Tatarları hem de Kırım Tatarları yer almaktadır.⁹ Fakat ele alınan atasözlerinin incelenmesi sonucu elde edilen bilgilerden hareketle sözü edilen halkın (Rus-Tatar savaşları ve Rusların Tatar boyunduruğu altındaki dönem) Tatar-Moğol (Moğollar ve ordudaki Türkler) olarak adlandırılan topluluk olduğu söylenebilir. Çünkü Ruslar için bu sürecin zorlu ve acılı geçtiği kaynaklarda yer almaktadır. Öyle ki savaş ve toprak kaybetmiş halkın bu kayıpları ve acıları olumlu şekilde zikretmesi de beklenemez. Bu nedenle de doğal olarak mağlubiyetler ve acılar dile olumsuz düşünceler ve sözcüklerle yansımıştır.

Konuyla ilgili alan taraması yapılmış ve Rus atasözlerindeki Tatar imgesi konulu tek bir çalışma tespit edilmiştir.¹⁰ Bu çalışmada Rus atasözlerinde geçen Tatar ve Kalmık adının durumu ayrıntılı bir şekilde incelenmiş ve bulgular yorumlanmıştır. Ancak yapılan çalışmanın taraflı bazı ifadeler içerdiği ve yorumların da bu doğrultuda yapıldığı gözlemlenmiştir. Bir toplumun bir diğerinden olumsuz bir şekilde söz etmesinin derininde yatan ve daha çok karşı tarafı ilgilendiren, cevap hakkı doğuran haklı nedenler de olabilir. Bu nedenle Tatar adı içeren Rus atasözlerinin daha tarafsız bir şekilde yorumlanması zorunluluğu doğmuştur. Bu çalışma dışında Rusça ve İngilizce Materyallerde ‘Yabancı Kavramının’ Dil-Bilişsel ve Aksiyolojik yönlerinin ele alındığı bir çalışma vardır.¹¹ Burada da Rus Atasözlerindeki Tatar imgesine kısaca yer verilmiştir ancak çalışmanın kapsamı farklıdır. Adı geçen çalışmada İngilizce ve Rusça dil malzemeleri incelenmiş ve Rusçada (Rus dil bilincinde yer edinmiş) en çok zikredilen halklar (tezdeki ifade ile yabancılar) ortaya konmuştur. Bu bağlamda en çok zikredilen halk Tatarlardır (36 kez) onları sırasıyla, Alman (34), Çingene (22), Ukraynalı (15), Fransız (11)

7 George, Verdansky (2007). Moğollar ve Ruslar, (Çev.Eşref Bengi Özbilen), (İstanbul: Selenge, 2007) 46.

8 Mustafa Öner, “Tatar İmajı Hakkında Notlar”, Türk Moğol Dil Kültür Tarih Araştırmaları, (İstanbul: Kesit, 2019), 291.

9 Krayushkina T. “The Image of Tatars and Kalmyks In Russian Proverbs Compiled By. V.I. Dahl” *Siberian Studies* (SAD), 3(8), (2015), 27.

10 2015 yılında *Siberian Studies* adlı dergide yayımlanan Rus Atasözlerinde Tatarlar ve Kalmıkların Görünümü (V.I DAHL’den derleme). Krayushkina T. “The Image of Tatars and Kalmyks In Russian Proverbs Compiled By. V.I. Dahl” *Siberian Studies* (SAD), 3(8), (2015).

11 Marunovich O. V. (2010), “Концепт «Иностранец»: Лингвокогнитивный и Аксиологический Аспекты (на материале русского и английского языков)” (Doktora Tezi).

ve Yunan (5) etnonimleri takip eder.¹² Bu konuda yapılan diğer çalışmalar umumiyetle Rus internet sayfalarında ve tartışma platformlarında yer alan ve adı geçen atasözlerinin derlenmesi ile oluşturulan listelerden ibarettir. Herhangi bir yorum, çıkarım ve karşılaştırma yoluna gidilmemiştir.

Bu çalışmada diğer çalışmalardan yararlanılmıştır. Ancak ek olarak diğer çalışmalarda yapılmayan tematik gruplama yapılmış (farklı bir bakış açısı, yorum ve Türkçe çevirileriyle) ve derlenen atasözlerinin sözlükteki ilk anlamına sadık kalarak çeviriler yapılmıştır. Ayrıca bu çalışmada Kazak Türkçesi ve Kazan-Tatar Türkçesindeki Rus imgesi de yüzeysel olarak ele alınmış; muhattap halkın karşı görüşü kısmen sunulmuştur. Sonuç bölümünde ise derlenen bu yapılar daha tarafsız bir bakış açısıyla yorumlanmıştır. Elde edilen sonuçlardan hareketle, uzun yıllar etkileşim içinde olmuş bu iki toplumun (Rus-Tatar/Moğol) sosyo-kültürel ilişkilerinin dile ve doğal olarak atasözlerine ne şekilde yansıdığı, Rusların atasözlerinde Tatarlara karşı bakış açılarının ne olduğunun tespiti amaçlanmıştır. Tatar adı içeren Rus atasözleri Vladimir DAHL¹³'in *Rus Halkının Atasözleri C. I-II* adlı çalışmasından derlenmiştir.

Rusların Tatarlara bakış açılarının yanında bir zamanlar Sovyet Birliği içerisinde bulunan Türk topluluklarında da Rus adı içeren bazı atasözleri vardır. Bilindiği üzere Türk lehçeleri Eski Sovyet Birliği'nin en batı sınırından başlayarak Sibiry'a'nın en doğu yörelerine kadar konuşulmaktadır.¹⁴ Geniş bir coğrafyada konuşulan bu Türk lehçelerinin Rus dilini etkilediği ve bu dilden etkilendiği bir gerçektir. Ruslardan bahseden atasözlerinin bazılarında güvensizlik, şüphecilik ve düşmanlık sezilmektedir, bazılarında ise sömürgeci otoriteye duyulan hayranlık mevcuttur. Birbirlerine zıt gibi görünen bu iki tutum, aslında sömürge psikolojisi ile açıklanabilir: Sömürülen millet, sömürgecilere karşı öfkeli olmakla birlikte, güçsüzlüğünden ve özgüven eksikliğinden dolayı onların gücüne baş eğme lüzumunu hissetmektedir.¹⁵ Bu bağlamda derlenen atasözleri (Kazak Türkçesi ve Kırım Tatar Türkçesi) karşılaştırma yapmak amacıyla ayrıntıya girilmeden incelenmiştir. Rus imgesinin Çağdaş Türk Lehçeleri atasözlerindeki durumu ile ilgili ayrıntılı bir çalışma yapılabilir.

Çalışmaya dâhil edilen Rus atasözlerinin konularına göre sınıflandırılması, Türkiye Türkçesi çevirileri, yorumları ve açıklamaları aşağıda sunulmuştur.

-
- 12 Marunovich O. V. (2010), “Концепт «Иностранец»: Лингвокогнитивный и Аксиологический Аспекты (на материале русского и английского языков)” (Doktora Tezi), s.21.
- 13 Vladimir Ivanoviç Dahl (1801-1872) - Rus yazar, etnograf ve sözlükbilimci. Folklor derlemeleri yapmıştır. Askerî doktordur. Birçok eser kaleme alan yazarın önemli çalışmalarından biri de araştırmada ele alınan “Rus Halkının Atasözleri” dir (Orj. Пословицы Русского Народа I-II).” Kitabın ilk baskısı 1862 yılında yayımlanmıştır. Bu eserde Atasözleri, bilmeceler vb. birçok folklorik malzeme (32.000) yer almaktadır. İlgili derleme, Nobel ödüllü M. Şolohov'un «halkın bilgeliğinin hazinesi» başlıklı bir önsözde de dahil olmak üzere birçok kez yeniden yayımlanmıştır. (<https://ru.wikipedia.org> - Çevrimiçi, 2020).
- 14 Hayriye Süleymanoğlu YENİSOY, “Tarih Boyunca Slav-Türk Dil İlişkileri”, (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1998), 5.
- 15 Uğur Gürsu, “Kazak Atasözleri”, (Ankara: TDK, 2017), 172.

Atasözleri

1. Tatarların savaşma yetileri ve öldürme tarzları ifade edilir.

- Не бьет стрела татарина (Ne b'et strela Tatarina)
Ok Tatar'ı vurmaz.
Açıklama: Tatarları öldürmek zordur anlamında.
- Постой, татарин, дай саблю вынуть (или: отточить)! (Postoy Tatarin, day sablyu vnut')!
Dur Tatar, kılıcımı çekmeme izin ver (ya da bileylememe)!
Açıklama: Tatarların kılıç kullanmada mahir oldukları ve iyi birer savaşçı oldukları anlamında.
- Не татарин выскочил, не голову снял. (Ne Tatarin viskoçil, ne golovu snyal)
Önüne Tatar da fırlamadı, kellen de kesilmedi.
Açıklama: Tatarların öldürme şekilleri. Hızlı oldukları vurgulanmış.

2. Rusların, Tatarlara karşı daima teyakuzda olmaları gerektiği öğütlenir.

- Сидит, как курица на яйцах. Сидячего татары берут. (Sidit kak kuritsa na yaytsah. Cidyaşego tatarı berut).
Tavuğun yumurtada oturduğu gibi oturuyor. Oturanı Tatarlar alır.
Açıklama: Uyanık ol, harekete geç, miskin olma. Böyle olanları Tatarlar alır.
  - Живи, чтоб татары сидячего не накрыли. (Jivi, çtob Tatarı sidyaşego ne nakrılı).
Yaşa ki Tatarlar (sen) otururken kuşatmasınlar.
Açıklama: Uyanık ol, harekete geç aksi takdirde her an Tatarlar ülkeni kuşatır, ele geçirir. 'Sü uyur düşman uyumaz' anlamında.
  - Бей сполох, татарин идет. (Bey sploh, Tatarin idyot).
Çan çalınsın (ya da davul vurulsun)¹⁶, Tatar geliyor.
Açıklama: Uyarı amaçlı söylenir. Halk gelen tehlikeye karşı uyarılır. 'Nöbetçiler Tatar geliyor çan çalınsın ya da dikkat gelen var anlamında.
  - Рано татарам на Русь идти. (Rano Tatarım na Rus' idti).
Tatarların Rusya'ya gitmeleri için (henüz) erken.
Açıklama: Rusların Tatar sefer ve baskınlarını, zaman aralığını hesapladığı da görülür.
- ### 3. Güç, Rusların övündükleri özelliklerindedir ancak bazı atasözlerinde Tatarların bu gücü aştıkları vurgulanır.
- И сила есть, да воли нет. неволей берут только татары. (İ sila yest, da voli net. Nevoley berut tolko Tatarı).
Güçlü ama isteksiz birini istemese de (zorla) yalnızca Tatarlar alabilir.
Açıklama: Tatarların zorba oldukları vurgusu yapılmış.

16 Dönem dikkate alındığında genellikle çan darbeleriyle insanları bir araya toplamak için çıkarılan bir uyarı sesi... Levha ve daha seyrek olarak davul da kullanılmış olabilir.

4. Tatarların düşmanlığını kazanmanın bela bir durum olduğu ve onların kötü bir toplum oldukları vurgulanır. Bu bağlamda Tatarlara karşı kin duyulur.

- Не вовремя (Не в пору) гость — хуже (пуще) недруга (татарина). (Ne vovremya (ne v poru) gost' – huje (puşe) nedrugа (Tatarina). **Benzeri:** Незванный гость хуже татарина. (Nevanny gost' huje Tatarina.)

Zamansız misafir düşmanın olan Tatar'dan beterdir. **Benzeri:** Davetsiz misafir Tatar'dan beterdir.

Açıklama: Bu atasözünde yüzey anlamda beterin beteri vardır anlamında bir toplumu (Tatarları) aşağılayıcı bir karşılaştırma yapılmış. Derin anlamda ise, Tatarlarla düşman olmanın zorluklar doğuracağı anlatılmış. Ayrıca Tatarların ne zaman saldıracağı belli olmaz, hazırlıksız yakalanmamalısın anlamını ihtiva eder.

- Не пожелаю и злomu татарину (т. е. так худо). (Ne pojelayu i zlomu Tatarinu) Bunu kötü Tatar'a da/bile dilemem ya da Allah düşmanıma göstermesin.

Açıklama: Türkiye Türkçesinde “düşmanıma bile dilemem“ yapısının düşman yerine “Tatar” adıyla kurulduğu atasözü.

- Не дай бог и злomu татарину. Не дай бог ни вам, ни нам! (Ne day bog i zlomu tatarinu. Ne day bog ni vam ni nam!)

Tanrı kötü Tatar'ın başına bile (bu tür belayı) vermesin. Tanrı bize de size de vermesin.

Açıklama: Bu atasözünde de “düşmanıma bile dilemem“ yapısı düşman yerine “Tatar” adıyla kurulmuştur.

- А что, добрый человек, не видал ли ты злого татарина? (Дразнят татар.) (A çto, dobryy çelovek, ne vidal li tı zlogo tatarina)

İyi insan, kötü Tatarı gördün mü? (Tatarları kızdırmak için söylenir)

Açıklama: Tatarları kızdırmak için söylenir. Tatarlara çeşitli sıfatlar takılmıştır. Bu atasözünde Tatarların sıfatı kötüdür.

- Злее злого татарина. (Zlee zlogo Tatarina)

Acımasız/kötü Tatardan daha kötü.

Açıklama: Bu atasözünde de kötülük derecesini arttırmak için Tatar adı kullanılmıştır. Sen acımasız Tatardan bile daha acımasız ve kötüsün.

5. Tatar yönetim biçiminin çok kötü olduğu ve onların yönetimde kaldıkları dönemin dert ve bela dönemi olduğu vurgusu mevcuttur. Günümüzde Ruslar tarafından, kötü yönetimlere karşılık olarak söylenir.

- Это сущая татарщина (вспомин. татарск. власти). (Eto suşaya Tatarşina) Bu tam bir Tatar hâkimiyeti dönemi.

Açıklama: Tatar yönetim biçiminin çok kötü olduğu ve onların yönetimde kaldıkları dönemin dert ve bela dönemi olduğu vurgusu mevcuttur. Günümüzde Ruslar tarafından, kötü yönetimlere karşılık olarak söylenir.

6. Rus-Tatar savaşları sonucunda Ruslar galibiyetlerini dile getirirler.

- Плыви себе, татарин, Афимьи прошли (11 авг. начало победы Дм. Донского). (Plıvi sebe, Tatarin, Afım'ı prošli.)

Kendi diyarlarına doğru yüz Tatar, Afimiya¹⁷ geçildi. (11 Ağustos Dimitry Donskoy¹⁸'un zaferi üzerine).

Açıklama: Ruslar Tatarlara karşı galibiyetlerini dile getirerek övünürler.

7. Tatarların kural tanımazlıkları ifade edilir.

- Нам, татарам, все даром. (Nam tataram, vsö darom)
- Biz Tatarlara her şey beleş.

Açıklama: Tatarlar kural tanımaz akıllarına estiği gibi davranırlar anlamındaki atasözü.

8. Ruslara göre Tatar ya tamamen düzgündür ya da tamamen sahtekâr. Bunun ortası yoktur.

- Татарин либо насквозь хорош, либо насквозь мошенник. (Tatar libo naskvoz' horoş libo naskvoz' moşennik)

Tatar ya tamamen iyi ya da tamamen sahtekârdır (ortası yoktur).

Açıklama: Tatarlara hiçbir şans tanınmamış, Tatarların karakterleri ile ilgili önyargılı davranılmıştır.

9. Ruslar, kendilerine kıyasla Tatarları her zaman daha alt seviyeye koyarlar.

- Ты барин, да и я не татарин. (Tı barin', da i ya ne Tatarin)

Sen beysin de ben Tatar mıyım? (ya da) Sen beysin tamam ama ben de Tatar değilim.

Açıklama: Bu atasözünde de karşılaştırmalarda kötüyü, fakiri ifade etmek için Tatar adı kullanılmıştır.

10. Rus halkının açık bir şekilde kötülük diledikleri nadir topluluklardan biridir Tatarlar.

- Ешь медведь татарина — оба ненадобны. (Yeş' medved' Tatarina — oba nenadobni.)
- Ayı, Tatar'ı ye – her ikisi de faydasız. Tam anlamıyla 'Birbirinizi yiyin'.

Açıklama: Tatarların işe yaramaz ve faydasız oldukları vurgulanmış.

- Лучше бы у собаки татарина жена померла, чем у меня (у него две).

(Luçşe bı u sobaki Tatarina jena pomerla, çem u menya(u nego dve)).

Benim karım yerine keşke it Tatar'ın karısı ölseydi (onda iki tane var).

Açıklama: Tatarların çok eşli olduğu vurgusu yapılmıştır.

11. Tatarlar, Rus halkının gündelik yaşantısına engel teşkil eden bir halk olarak görülür.

- В воде черти, в земле черви, в Крыму татары, в Москве бояре, в лесу сучки, в городе крючки: лезть к мужику (к мерину) в пузо: там оконце вставишь да и зимовать себе станешь. (V vode çerti, v zemle çervi, v Křimu tatarı, v Moskve boyare, v lesu suçki, v gorode křučki: lezť k mužiku (k merinu) v puzo: tam okonce vstaviş' da i zimovat' sebe stanesh.)

17 Rusya'da bir ırmak.

18 1350-1389 yılları arasında yaşamış olan Rus Çar'ı.

v lesu suçki, v gorodu kruçki: lezt k mujiku (k merinu) v puzo: tam okontse vstaviş da i zimovat sebe staneş.)

Suda çizgiler yerde solucanlar, Kırım'da Tatarlar, Moskova'da beyler(boyar'lar), ormanda dallar-budaklar, şehirde kancalar/kilitler: bir erkeğin midesine sokulun: orada bir pencere açar kışlarsın. (Muhtemelen rahat bir yer yok, tek rahat yer orası anlamında)

Açıklama: Çevirisi zor olan bu atasözünde Tatarlar Rusların gündelik yaşamlarına engel teşkil eden bir halk olarak görülür, toplum aşağılanır.

12. Tatarlara karşı sevgi ve acıma ifade eden atasözleri de vardır. Ancak Tatarlara karşı sevgi ifadesi umumiyetle karşılıklıdır. Tatarların bu sevgiyi hak etmeleri gerekir.

- Люблю молодца и в татарине. (Lyublyu molodtsa i v Tatarine.)

Akıllı, başarılı (kişi) Tatar da olsa severim. Tam olarak 'Düşmanın da akıllısı gerek'.

Açıklama: Bu atasözünde de karşılaştırmalarda kötüyü ifade etmek için Tatar adı kullanılmıştır.

- Ныне про татарское счастье только в сказках слышать. (Nıne pro tatarskoe şçastye tol'ko v skazkah slıhat')

Bu günlerde Tatarların mutluluğu ancak masallarda işitilir.

Açıklama: Tatarların mutluluğa hasret bir toplum olduğu vurgulanır.

13. Rus Atasözlerinde Tatarlar dikkatsiz ve gözlem yeteneği olmayan bir halk olarak ifade edilir.

- Нет проку в татарских очах. (Net proku v tatarskih oçah.)

Tatar'ın gözlerinde fayda yok.

Açıklama: Tatarların dikkatsiz ve gözlem yeteneği olmayan bir halk olduğu vurgulanır.

14. Tatarlar talihsizlik, fakirlik ve akılsızlıkla itham edilir.

- Видел татарин во сне кисель, да ложки не было; лег спать с ложкой — не видал киселя. (Videl Tatarin vo sne kisel', da lojki ne bilo; leg spat' s lojkoj- ne vidal kiselya) Tatar rüyasında kisel¹⁹ görmüş ama kaşığı yokmuş; kaşıkla uyumuş – (bu sefer de) kisel görmemiş.

Aynı atasözünün Tatar Türkçesi şekli: Кисель бар, кашик иок: кашик бар, кисель иок. (Kisel' bar, kaşık yok: kaşık bar, kisel' yok.)

Açıklama: Esas olarak Tatarların talihsiz oldukları vurgulanmış.

15. Tatarlar Rusların zihinlerinde kötü güçlerle ve yerlerle de ilişkilendirilir.

- Поехали татары в тар-тарары — так за ними и ты? (Poyehali Tatarı v tar-tararı- tak za nimi i tı)

Tatarlar cehennem dibine gitti – sen de mi onların peşine gitmek istiyorsun?

Açıklama: Tatarlara karşı kötü dileklerin yanında bu halkın kötü güçlerle ve yerlerle de ilişkili oldukları vurgulanır.

19 **Kissel ya da kisel:** Bir tatlı ve bir içecek olarak popüler olan yapışkan bir meyve tabağıdır. Çilek gibi şekerli meyve suyundan oluşur, ancak mısır nişastası, patates nişastası veya ara kök ile kalınlaştırılmıştır.

16. Tatarlar hırsızlıkla itham edilir. Tatarların özellikle at çaldıkları vurgulanır.

- На волка помолвка, а цыган (или: татарин) кобылу украл (сьел). (Na volka pomolvka, a tsıgan' (ili: Tatarin) kobılu ukrал (syel))

Kurt yaptı sanılır, ama (aslında) kısırağı çalan(yiyen) Çingene (ya da Tatar)'dır.

Açıklama: Bütün hırsızlıkların Tatarlar tarafından yapıldığı vurgusu yapılır.

- Сыщи у татарина кобылу (т. е. украденную), а у раскольника попа. (Sışı u Tatarına kobılu (ukradennuyu), a u raskolnika popa).

Çalınan kısırağı Tatar'da, papazı ise raskolnik²⁰te ara.

Açıklama: Tatarların hırsız oldukları ve çalınan malın bir daha onlardan geri alınamayacağı vurgusu yapılır.

17. At ile ilgili birçok atasözü vardır. Tatarlar at eti yedikleri için kınanır. Bu durum hem eleştirilir hem de alay konusu olur. Ayrıca bazı atasözleri (“yaşlı atlar Tatarlara et niyetine satılır” sözü üzerine) gereksiz şeyler Tatarlara verilir, gereksiz biri isen Tatarlar alır şeklinde halkı korkutmak için söylenir.

- Не верти головою, как бешеная овца, не продали б татарам. (Ne verti golovoyu, kak beşenaya ovtsa, ne prodali b Tataram)

Başını kuduz bir koyun gibi sallayıp durma, Tatarlara satmasınlar. (Yaşlı, bunak, işe yaramaz isen Tatarlara satılırsın).

Açıklama: Rusların yaşlı atları Tatarlara et niyetine satmaları vurgulanır.

- Сивому мерину смолоду цены не было, а под старость задаром отдали татарам. (Sıvomu merinu smolodu tsenı ne bilo, a pod starost' zadarom otdalı Tataram.)

Gri iğdiş edilmiş at gençken paha biçilemez olur, ancak yaşlanınca Tatarlara bedava verirler.

Açıklama: Bütün gereksiz ve değersiz şeylerin Tatarlara verildiği vurgusu yapılır.

- Что пороты уши (у лошади), так и татарин не съест? (Çto poroty uşı (u loşadi), tak i Tatarin ne syest?)

Atın kulakları yırtık mı, ne yani Tatar bile yemez mi?

Açıklama: Bu atasözünde de Tatar adı karşılaştırma yapmak maksadıyla kullanılmıştır. Bir mal ne kadar kötü olabilir, Tatar bile kabul etmez mi anlamı ihtiva eder.

18. Tatarların obur oldukları, yemeye ve özellikle de ete düşkün oldukları ve Rus yemeklerini yemekten saymadıkları, Rusların ise kendi yemeklerini Tatarlarınkinden üstün gördükleri ifade edilir.

- Сыт, татарин, коли каши²¹ не ешь. (Sıt, Tatarin, koli kaşı ne yeş)

Tok Tatar yulaf lapası yemez ya da Tatar, yulaf lapası yemediğine göre sanırım toksun.

Açıklama: Tatarların Rus yemeklerini yemekten saymadıkları vurgulanmıştır. “Aç olsam da yemem”, anlamı ihtiva ediyor olabilir.

20 1654 yılında Patrik Nikon öncülüğünde yapılan dinî reformları kabullenmeyenlere verilen ad. Rusya'da 17.yy. da ortaya çıkan kilise anlaşmazlığında eskiyi destekleyenlere verilen ad. Ayrılık politikası güden kişi, ayrılıkçı.

21 **каша:** un ya da yarma'dan yapılan Ruslar tarafından sıklıkla tüketilen bir Rus yemeği.

- Татарскому мясоеду нет конца. (Tatarskomu myasoyedu net kontsa.)

Tatar ete doymaz.

Açıklama: Tatarların ete düşkün oldukları vurgulanır.

- На татарских щах²² жиру нет, а на русских пару не видать. (Na Tatarskih şah jiru net, a na russkih paru ne vidat.)

Tatar çorbasında yağ yok/az (su çok), Rus'un kinde ise (tam tersi yağ çok-su yok/az) buğu görünmez.

Açıklama: Rus yemeklerinin Tatar yemeklerinde daha iyi olduğu vurgulanır.

- Барин — татарин, кошку обжарил. (Barin Tatarin koşku objaril)

Bey – Tatar kedi kızartmış.

Açıklama: Obur, önüne geleni yiyen kişiler için kullanılan atasözü.

19. Ruslar Tatarların Rusça konuşmaları ve yazmalarıyla da alay ederler (anlamsız cümleler kurdukları, sözdizimine dikkat etmedikleri). Ayrıca Tatarlar sağdan sola yazdıkları için onlarla alay ederler.

- Моя твоя –твоя моя –да и только. (Moya tvoya-tvoya moya-da i tol'ko)

Benim senin-senin benim-ve sadece.

Açıklama: Tatarların Rusçalarının bozuk olduğu vurgulanmıştır.

- Где был, князь? –Волгам шатал, базарам гулял. (Gde bil Knyaz? – Volgam şatal, bazaram gulyal)

Prens neredeydi? *Volga'da sallıyordu, Pazarda geziyordu.

Açıklama: Tatarların Rusçalarının kötü olduğu; sözdizimine ve dilbilgisi kurallarına dikkat etmedikleri, hatalar yaptıkları vurgulanır.

- Надо голова дыра вертеть, мозга лить. (Nado golova vertet, mozga lit')

Başını delik döndürmek gerek, (içine) beyin dökmek.

Açıklama: Tatarların Rusçalarının kötü olduğu ve sözdizimine dikkat etmedikleri, hatalar yaptıkları vurgulanır. Asıl söylenmek istenen “Başına delik açıp içine beyin dökmek gerek.”(Akılsızlara denir).

- От стены пишет (от правой к левой, еврей или татарин). (Ot steni pişet (ot pravoy k levoy, Yevrey ili Tatarin)).

Duvarda, sağdan sola ya Tatar ya da Yahudi yazar.

Açıklama: Tatarların yazma biçimleri ve alfabeleri hakkında bilgiler verilir. Ters oldukları vurgulanır.

20. Tatar adı cinsiyetçi karşılaştırmalara da konu olur.

- Женские умы — что татарские сумы (переметны). (Jenskie umı-çto Tatarskie sumı (peremetnı)

Ha kadının akli ha Tatar'ın torbası/heybesi.

Açıklama: Sabit değil, değişken.

22 **щи:** bir tür lahana yemeği/çorbası.

21. Tatarların dinî inanışları aşağılanır.

- Ваши слова — хоть в Библию, а наши и в татарские святцы (в татарский пролог) не годятся. (Vaşi slova — hot' v Bibliyu, a naşi i v Tatarskiye svyattsı (v Tatarskiiy prolog) ne godyatsya.)

Sizin sözleriniz- İncil'e bile yaraşır bizimkiler ise Tatarların kutsal kitaplarına (Kur'an'a) bile yaramaz.

Açıklama: Bir sözün değerli olup olmadığı konusunda karşılaştırma yapılırken kullanılır. Önemli bir şahsiyete övgü için söylenir.

22. Umumiyetle Tatarların dış görünüşleri ile alay edilir.

- Татарин — свиное ухо. Бритая плешь. (Tatarin — svinoye uho. Britaya plesh'.) Tatar domuz kulağı, tıraşlı kelle.

Açıklama: Eskiden Tatarlarda/Moğollarda genellikle başın büyük bir bölümü kel (saç stili) olduğu için kılsız domuz kulağına benzetilmiş. Bu atasözünde muhtemelen Müslümanlarca hoş görülmeleyen bir hayvana vurgu yapılarak toplum aşağılanmıştır.

- Рыжего зырянина создал бог, рыжего татарина — черт. (Rijego zıryanina sozdal bog, rijego Tatarina-çert.)

Kızıl saçlı Zıryanin'in²³ Tanrı yaratmıştır, kızıl saçlı Tatar'ı ise Şeytan yaratmıştır. **Aynı anlamda:** Зырянин рыж от бога, татарин рыж от черта. (Zıryanin rij o boga, Tatarin rij ot çerta)

Zıryanin de kızıl saçlı Tatar da. Birini Tanrı yarattı diğerini Şeytan. Ya da Zıryanin Tanrıdan, Tatar ise Şeytandan (dolayı) kızıl saçlıdır.

Açıklama: Tatarların dış görünüşleri ile alay edilmiş ve bu halkın dış görünüşü Tanrı'dan değil Şeytan'dandır vurgusu yapılmış. Burada Tanrı(iyi) kendi hakları için kullanılmış Şeytan (kötü) ise Tatarlar için. Bu bağlamda Tatarlara kötü denmenin bir başka yolu bulunmuş.

İçinde Tatar adı geçtiği tespit edilen kırk üç atasözü burada işlenmiştir. Bu atasözleri konularına göre tasnif edilmiş ve tercümelere ile yorumları yapılmıştır. Karşılaştırma yapmak ve muhatap olan toplumun karşı görüşünün görülmesi amacıyla bazı Türk lehçelerindeki (Kazak Türkçesi, (Kazan) Tatar Türkçesi) Rus adı içeren atasözleri yüzeysel olarak ele alınmış ve ulaşılan sonuçlar aşağıda sunulmuştur. Özellikle Kazak Türkçesi atasözlerinde Çinlilerin de zikredildiği görülmüştür. Bu şekildeki atasözleri umumiyetle (Rus-Çinli) "beterin beteri vardır" anlamındaki karşılaştırmalarda kullanılmıştır. (Kazan) Tatar Türkçesi ile Kazak Türkçesi atasözlerinin umumiyetle benzeştiği görülmüştür.

23 Bir topluluk adı.

Kazak Türkçesindeki bazı atasözleri şunlardır²⁴:

- Kazakta ayran köp, Orısta meyram köp (Kazaklarda yoğurt çok, Ruslarda bayram çok).
- Kırdı Kıtay agam aman bolsın, oyda Orıs agam aman bolsın (Kırdı Çinli ağam sağ olsun, şehirde Rus ağam sağ olsun).
- Orıs oyına kelgenin isteydi (Rus aklına geleni yapar).
- Orıspen joldas bolsañ, janiñda aybaltañ bolsın (Rus'la yoldaş olursan, yanında aybaltan olsun).
- Orıstıñ oyını jaman, şoşkanıñ moynı jaman (Rus'un oyunu kötüdür, domuzun boynu kötüdür).
- Kara Kıtay kaptasa, sarı Orıs öz ékeñdey köriner (Kara Çinli her yanı sarsa, sarı Rus öz baban gibi görünür).
- Kazak jamanı Orıs bola almaydı, Orıs jamanı Kazak bola almaydı (Kazak'ın kötüsü Rus olamaz, Rus'un kötüsü Kazak olamaz).
- Kazak jañılsa kartına karaydı, Orıs jañılsa hatına karaydı (Kazak yanılrsa yaşlısına bakar, Rus yanılrsa yazısına bakar).
- Kări Orıs musılman bolmas (Yaşlı Rus Müslüman olmaz).
- Orıs jerinde orman köp, Özen suwlı korgan köp. (Rus toprağında orman çoktur, nehir suyu olan kale çoktur)
- Orıs bar jerde konıs bar. (Rus'un olduğu yerde yerleşim yeri vardır.)
- Orıs oyına kelgenin isteydi. (Rus aklına geleni yapar.)

Kazan Tatar Türkçesindeki bazı atasözleri şunlardır²⁵:

- Urısñıñ akılı mıyık astında. (Rusun akılı bıyık altında)²⁶
- Çukrak Urıska iki tapkır çirkaw kakmıylar. (Sağır Rus için çan ikişer kez çalınmaz)
- Urıs ulın kıstırğanda, marca kızın kıstıra. (Rus erkeği oğlundan bahsedince, Rus kadını kızından bahseder)
- Kazakta äyrän küp, Urısta bäyräm küp. (Kazak halkında ayran(yoğurt) çok, Ruslarda bayram çok)
- Tatar bayısa xatın ala, Urıs bayısa çirkaw sala. (Tatar zenginleşirse kadın alır, Rus zenginleşirse kilise yapar/inşa eder.)
- Urıs bilän dus bulsan, baltañ bilñdä bulsın. (Rus ile dost olursan baltan belinde bulunsun.)

24 Uğur GÜRSU, (2009). "Kazak Türkçesi'ndeki Ve Türkiye Türkçesi'ndeki Atasözlerinin Karşılaştırmalı Biçimde İncelenmesi" (Yayımlanmış Doktora Tezi), s. 172-173.

25 A.B.TAYMAS, (1968). "Kazan Türkçesinde Atasözleri ve Deyimler", (Ankara: TDK, 1968) ve Mustafa ÖNER, (2001) "İslah Edilmiş Arap Alfabeti ve Huca Bedii'nin Derlediği Tatar Ata Sözleri", Ege Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi "Üzbek Bayçura Özel Sayısı" X cilt, İzmir, 2001, 213-313

26 Kazan Tatar Türkçesi atasözlerinin transliterasyonu için ilgili makaleden yararlanılmıştır: Develi, H. "Türkiye Türkçesi ile Tatarca Arasındaki Ses Denklikleri Üzerine", İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, c. XXVII, 1997, 73-99.

2. Sonuç

Rus atasözlerinde Tatarlar, umumiyetle kötü, hiddetli, obur, hırsız, dış görünüşü özensiz, çirkin, fakir, ırkçı, kural tanımaz, katil, faydasız vb. sıfatlarla anılmaktadır. Ruslar Tatar adını kullanarak halkını uyarır, çocuklarını korkuturlar. Tatarlardan bahseden atasözlerinin temelinde güvensizlik, korku ve düşmanlık yatar. Bazı atasözlerinde ise kültürel farklılıklardan olumsuzluk gibi bahsedilir. Tatarların yeme-içme alışkanlıkları yamyamlık olarak yorumlanır. Kural tanımazlıkları sıkça vurgulanır. Dilleri ve dinî inanışları ile alay edilir. Tatarların, Rusların gündelik yaşamlarına engel teşkil ettikleri vurgulanır. Ayrıca Tatarlar, Rusların bela diledikleri nadir topluluklardandır. Tatarlara karşı ön yargı geniş yer tutar. Tatar ya tam iyidir ya da tam kötü, ortası yoktur. Tatar'dan nefret edilir, sevilirse de bu sevgiyi hak etmesi istenir. Karşılıksız sevgi yoktur. Tatarların kötü güçlere (büyü vb.) müracaat eden bir toplum olduğu söylenir. Rus atasözlerinde kötü sıfatının karşılığı olarak Tatar adı kullanılır. Ruslar güçleriyle övünürken Tatarlarla karşılaştırma yapar ve umumiyetle kendilerini üstün görürler. Bazı durumlarda az da olsa Tatarların bu gücü aştıkları durumlardan da bahsedilir. Tatarların iyi savaşçı olduklarından, güçleri ve çevikliklerinden bahsedilir. Ancak bu şekildeki atasözü sayısı azdır. Tatarlar için umumiyetle olumsuz ve aşağılayıcı(pejoratif) ifadeler kullanılmıştır.

Karşılaştırma yapmak maksadıyla bazı Türk lehçelerinden (Rus adı içeren) örnek birkaç atasözü seçilmiştir. Bu atasözleri umumiyetle “Rus’a güven olmaz, Rus’tan dost olmaz” anlamı ihtiva etmektedir. Bunun dışındakiler Rusların yaşam tarzı, kültürleri ve inançları ile ilgilidir. Bazı atasözlerinde Ruslara karşı düşmanlık, şüphecilik ve güvensizlik de işlenir. Bunun dışında hayranlık içeren atasözlerinin de sayısı az değildir. Bu şekildeki atasözlerinde otoriteye karşı duyulan hayranlık işlenir. Bu durum güçsüzlük psikolojisi içerisindeki toplumun, güçlü topluma boyun eğme zorunluluğundan doğmaktadır. Bu tutumun temelinde sömürgeci devletlerin uyguladığı politikalar yatmaktadır. Bu çalışma Rusların dünden bugüne Tatarlara karşı tutumları ve bakış açılarının ortaya konması açısından önemlidir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

Kaynaklar/References

Aksan, Doğan. *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim C.1-3*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2015.

Aksoy, Ömer A. *Atasözleri Ve Deyimler Sözlüğü I – II*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2013.

Dahl, V.I. *Rus Halkının Atasözleri C. I-II*. Moskova: Hudojestvennaya Literatura, 1989.

- Develi, H. “Türkiye Türkçesi ile Tatarca Arasındaki Ses Denklikleri Üzerine”, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, c. XXVII, 1997, 73-99.
- Gürsu, Uğur, *Kazak Türkçesindeki Ve Türkiye Türkçesindeki Atasözlerinin Karşılaştırmalı Biçimde İncelenmesi*, Yayınlanmış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2009.
- Gürsu, Uğur. *Kazak Atasözleri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2017.
- Krayushkina, T. “*The Image Of Tatars And Kalmyks In Russian Proverbs Compiled By. V.I. Dahl*” Siberian Studies (Sad), 3(8), (2015): 25-34.
- Marunovich O. V., *Концепт «Иностранец»: Лингвокогнитивный и Аксиологический Аспекты (на материале русского и английского языков)*, Doktora Tezi, Pyatigorsk Devlet Üniversitesi, 2010.
- Ölmez, M. *Moğolistan’daki Eski Türk Yazıtları*. Ankara: Bilgesu Yayıncılık, 2013.
- Öner, Mustafa. “*İslah Edilmiş Arap Alfabesi ve Huca Bedii’nin Derlediği Tatar Ata Sözleri*”, Ege Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi “Üzbek Bayçura Özel Sayısı” X cilt, İzmir, 2001, 213-313.
- Öner, Mustafa. *Türk Moğol Dil Kültür Tarih Araştırmaları içinde “Tatar İmajı Hakkında Notlar”*. İstanbul: Kesit, 2019.
- Taymas A. B. *Kazan Türkçesinde Atasözleri Ve Deyimler*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1968.
- Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları (11. Baskı), 2011.
- Verdansky, George. *Moğollar ve Ruslar* (Çev.Eşref Bengi Özbilen). İstanbul: Selenge, 2007.
- Yenisoy, H. S. *Tarih Boyunca Slav-Türk Dil İlişkileri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1998.
- https://ru.wikipedia.org/wiki/Даль,_Владимир_Иванович_Даль, Владимир Иванович Материал из Википедии — свободной энциклопедии (Çevrimiçi, 2020).